

Een brief uit de kring van Albrecht Rodenbach aan Aloïs Bruwier, 15 februari 1877

ROMAIN VANLANDSCHOOT

In het voorjaar van 2010 werd uit de familiedocumenten van dokter Aloïs Bruwier¹ door de huishoudster van zijn dochter aan het FVK-Rodenbachfonds, Bennesteeg 4, in Gent, een brief overhandigd, waarvan werd gedacht dat die van Albrecht Rodenbach afkomstig was. Het betrof hier evenwel een onvolledige brief, slechts vier kantjes in dubbel gevouwen octavo zijn bewaard. Het laatste kantje en de handtekening ontbreken. Mevrouw Veerle Vanden Auweele, educatief medewerker van dit fonds verzocht mij, op basis van het handschrift en de inhoud van de brief, het document te verifiëren en al dan niet toe te wijzen aan Albrecht Rodenbach, zoals door de nabestaanden van Bruwier gedacht werd.²

Op het eerste gezicht leek het handschrift op dat van Rodenbach, maar de bekende overdadige omhaal van de letter d ontbreekt. Een tweede vermoedelijke spoor leidde naar het handschrift van Constant Lievens, klasgenoot van Albrecht Rodenbach en Aloïs Bruwier.³ Een vergelijking met de door Robert Houthaève bezorgde brieveneditie van alle bekende Lievens-brieven geeft op zijn beurt uitsluitel. Het handschrift is niet dat van de latere bekende India-missionaris. Noch Rodenbach, noch Lievens zijn de auteur. Nader onderzoek door Robert Houthaève leidde ten slotte naar een zekere Romain Dewilde, uit Diksmuide afkomstig, die net als Lievens opteerde voor de afdeling wijsbegeerte. Dewilde behoorde tot een grote groep leerlingen, elf in totaal, die de priesterstudie aanvatten.⁴ Met zijn alles waren

1. L. Gevers & M. De Bruyne, *Bruwier, Aloïs* [Ichtegem 1857–Ichtegem 1939], in: *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, p. 656.
2. Brief van 22 juni 2010, bevestigd in telefonisch gesprek van 4 november 2011.
3. Constant Lievens (Moorslede 1856–Leuven 1893), opteerde in oktober 1876 voor Wijsbegeerte, als eerste opstap in de priesteropleiding, ging in oktober 1877 over naar het Groot Seminarie in Brugge, maar trad in 1878 in bij de jezuiteten in Drongen en vertrok in 1880 naar India. Zie de biografieën van L. Monbaliu, *Constant Lievens. De ridder van Chota-Nagpur*, Roeselare, 1983 en R. Houthaève, *Een leven als een wervelwind. Constant Lievens 1856-1893. Jezuïet-Missionaris*, Moorslede, 1993.
4. R. Houthaève, *Brieven van Constant Lievens*, Moorslede, 1994. Zie de *Bundel Lettergilde 1874-1875* en de *Bundel Lettergilde 1875-1876* uit het Archief van het Klein Seminarie Roeselare. Met dank

LEVEN EN DOOD

VOORDRACHT

VAN

PROFESSOR HUGO VERRIEST ^{P^{hr}}

LEUVEN,

BOEKDRUKKERIJ VAN KAREL FONTEYN,

Brusselsestraat, 6.

—
1877.

De tekst van Hugo Verriest werd in Leuven uitgegeven door K. Fonteyn, drukker van het genootschap Met Tijd en Vlijt, onder de verkorte titel *Leven en Dood. Voordracht*. [ADVN, VBRB 4048 en Archief van het Bisdom Brugge, N66, documenten Hugo Verriest]

ze sterk onder de indruk van leraar Hugo Verriest. Daar lag precies de oorzaak van de brief. Verriest had net in Leuven, op 3 februari 1877, een voordracht gehouden voor het genootschap Met Tijd en Vlijt over *Leven en Dood in de Letterkunde en de Taal*. Men wou daar in Roeselare alles over te weten komen. En daarom schreef een van de 'filosofen' aan Aloïs Bruwier.

LIEVENS EN DE 'WONDERKLASSE' VAN HUGO VERRIEST

Toch komt Constant Lievens even in het vizier. In december 1876, of ten laatste in januari 1877, stuurde hij een brief aan August De Ruytter, student in de geneeskunde in Leuven, met een aantal punten die de centrale positie van Rodenbach onderlijnen en die enig licht laten schijnen op het document van 15 februari 1877.⁵ De twee brieven worden duidelijker en concreter wanneer ze geplaatst worden in het verhaal van de 'Wonderklasse' van Hugo Verriest, het befaamde retoricajaar 1875-1876. De focus richt zich daarbij op Albrecht Rodenbach, Constant Lievens, Camiel Watteeuw, Aloïs Bruwier, August De Ruytter en Romain Dewilde. De Moorsleedse boerenjongen Lievens had bij de aanvang van zijn humaniorastudies even de start gemist: hij kwam pas op 15 oktober 1870 aan, gehinderd door het vele landbouwwerk op het bedrijf, maar bijgespijkerd voor zijn 'Frans' door een onderpastoor van de parochie. Samen met zijn dorpsgenoot Camiel Watteeuw⁶, die in oktober 1871 in het college arriveerde (met speciale toelating van Mgr. Faict, bisschop van Brugge en van superior Delbar, vanwege de geldelijke ondersteuning), waren dit twee bedeesde leerlingen die hard moesten werken om zich aan het hoge niveau van het Klein Seminarie aan te passen. Beiden zullen in de laatste collegejaren evenwel een rol spelen in de door Rodenbach aangestoken Blauwvoetbeweging. Sinds augustus 1872 streed Constant met Albrecht voortdurend om de eerste plaats. In de vakanties stapte hij met Camiel mee op in de organisatie van 'spelersgilden'. Beide Moorsleedse jongeren richtten in hun dorp de Klauwaerts op en kregen daarbij heel wat aanmoediging van de onderpastoor. Het waren stukken samengeraapt uit het repertoire van Rodenbach. In het laatste jaar kwam Rodenbach zelf geregeld op bezoek bij de Lievens en overnachtte op de hofstede.⁷

aan de heer R. Houthaève, Moorslede.

5. R. Houthaève, *Brieven van Constant Lievens [...]*, pp. 23-25 en 208-209.
6. Camiel Watteeuw (1855-1879), was in juli 1875 druk doende samen met Albrecht Rodenbach om het eindejaarsfeest voor te bereiden. In oktober 1876 vatte hij wijsbegeerte aan, en ging ook samen met Constant Lievens over naar theologie in Brugge. Hij overleed echter op 30 december 1879 in het begin van zijn derde jaar. Niemand van het bestuur of het lerarenkorps van het Klein Seminarie was op de begrafenis in Moorslede aanwezig. Zie verder R. Houthaève, *Moorslede, het Lievensdorp*, Izegem, 1988, p. 222. Hugo Verriest heeft aan Camiel Watteeuw een Vlaamse kop gewijd: *De Nieuwe Tijd*, jg 3, 1899, nr. 29, pp. 225-230, opgenomen in het boek H. Verriest, *Twintig Vlaamsche Koppen*, Roeselare, 1901.
7. L. Monbaliu, *Constant Lievens [...]*, pp. 28, 31 en 74; R. Houthaève, *Een leven als een wervelwind*

Op 24 april 1874 werd Constant lid van het Zouavenkorps (pauselijk leger ter herovering van de Pauselijke Staten). Dit ideaal had zijn religieuze ijver wel aangesproken maar het feestgedruis en de luidruchtige oefeningen waren er te veel aan. Nog voor het einde van zijn humaniora gaf hij zijn ontslag. Bij Rodenbach lag de motivering geheel anders. Bij hem kwam de papalistische verering nooit op de voorgrond.⁸ Bij hem stond de kerelsmystiek, het tot stand brengen van een 'bond' en het oprichten van spelersgilden meer voor ogen. *"Hand ende groet"*, zoals in de aanhef van de brief van 15 februari, had menigmaal geklonken in de vele bijeenkomsten waarbij de kerelsgedichten van Albrecht aan de orde waren. Voortdurend werden de *"broeders"* opgeroepen om onverwijld in de strijd te gaan. Aan de oorsprong van deze flamingantische mystiek lagen de *"West-Vlaamsche Gebroeders"* Amaat Vyncke en Zeger Maelfait, die op 20 oktober 1873 de eerste klaroenstoot hadden geblazen voor de *"jonkheden"* van het bisdom Brugge.⁹

Deze boodschap had eveneens geklonken in Rodenbachs nieuwjaarsgedicht 1876, bestemd voor de *Almanak voor de leerende Jeugd van Vlaanderen*:

*"O Broeders van heel Vlaanderland,
Ons bindt een trouwe gildeband..."*¹⁰

Ze herinnerde eveneens aan het onlangs door Marc Carlier teruggevonden onbekend fragment van een gedicht vermoedelijk uit 1876:

*"Broeders, broeders, nog en is het woelen
Van den wilden strijd niet ten ende, neen het!..."*¹¹

[...], p. 31.

8. Archief Klein Seminarie Roeselare: *Verslagboek Zouavenkorps*. Getuigenissen over Lievens bijgebracht door Victor Lanssen en Robert Buyse aan de vertaling van het Franstalige boek van pater V. Van Tricht, *Le Père Lievens*, Namen, 1896, uitgegeven door J. De Meester: *Pater Lievens, een apostel van onze tijd*, Roeselare, 1897. Voor de achtergronden van deze zouavenmystiek en de verschillen tussen Lievens en Rodenbach, zie M. De Bruyne & L. Gevers, *Kroniek van Albrecht Rodenbach*, Brugge, 1980, pp. 48 e.v.; R. Vanlandschoot, *Albrecht Rodenbach. Biografie*, Tielt, 2002, pp. 240 e.v.
9. De voorgeschiedenis van de Blauwvoeterie na 20 oktober 1873 werd op basis van de uitvoerige literatuur nog eens samengevat in R. Vanlandschoot, *Albrecht [...]*, 2002, pp. 217 e.v.
10. Het verscheen onder de titel in: *Nieuwjaarsgroet*, jg. 2, 1876, p. 26; opgenomen in: *Eerste Gedichten*, Roeselare, 1878; zie F. Baur, *Albrecht Rodenbach. Verzameld Werk*, dl. 2, Tielt, 1956, p. 20, met daar tegenover in facsimile het handschrift, met doorhalingen, gedateerd op december 1875.
11. M. Carlier, Handschriften van Albrecht Rodenbach ontdekt in Brugs familiearchief, in: *Biekorf*, jg. 110, 2010, nr. 1, p. 21. Het betreft hier documenten uit de nalatenschap van Jozef Axters (1850-1913), oprichter van de Brugsche Studentenkring; in september 1873 leraar wiskunde en hulpsurveillant in Roeselare, waar hij de kant van Verriest en Rodenbach koos; in april 1876

Ook Lievens heeft zich deze kerelsmystiek eigen gemaakt.

Toch zijn de biografen wat terughoudend over het aandeel van Lievens in de Groote Stooringe en in de Blauwvoeterie. Men had vragen over zijn positie tegenover superior Henri Delbar in het laatste schooljaar van de humaniora 1875-1876. Voornamelijk het latere getuigenis, 1924, van twee medeleerlingen, dat van Aloïs Bruwier en August De Ruytter, bijna vijftig jaar na de gebeurtenissen, heeft een sterke minimaliserende invloed gehad op de verschillende biografieën van Lievens. Het werk van de jezuïet Arthur Marlier is in 1929 bepalend geweest.¹² Het wordt dus des te belangrijker de brief van Lievens van december 1876 aan August De Ruytter en de brief van 15 februari aan Aloïs Bruwier nader te bekijken.

Constant Lievens was niet alleen werkzaam tijdens de vakanties bij de Moorsleedse Klauwaerts, hij nam meer dan behoorlijk deel aan de klasactiviteiten en aan de lezingen in de Lettergilde. De spanningen waren het logische gevolg van de Groote Stooringe uit juli 1875. Op 16 februari 1876 droeg Constant zijn eigen gedicht *Lodewijk de Koninck* voor, een werkstuk naar aanleiding van het bezoek van de dichter een jaar voordien aan het Klein Seminarie. Iedereen in de klas wist dat dit bezoek toen de hele Vlaamsgezinde agitatie had in gang gezet, het ontstaan van de Blauwvoeterie, rond het befaamde lied van Rodenbach *Nu het lied der Vlaamsche zonen*. Enkele weken later begon een langdurige en afdreigende ondervraging door de superior. Hij wilde de merkbare invloed van de *Vlaamsche Vlagge* terugdringen. Het blad stond toch vol met teksten van Rodenbach, Verriest en Vyncke!¹³ Op 12 maart werd Lievens naar zijn bureau geroepen en kreeg er te horen dat de leerlingen van de retorica onophoudelijk gerucht maakten om "*cette pauvre question flamande*". Vijf dagen later was het de beurt aan Rodenbach en Bruwier, duidelijk gevisieerd als de verantwoordelijke leiders. De dag daarop kreeg Watteeuw te horen dat er een "*obstacle de vocation*" kon volgen, een weigering om de afdeling wijsbegeerte aan te vatten. Nog een maand later, 10 april, werd Lievens opnieuw geroepen en ondervraagd over de activiteiten van Rodenbach.¹⁴

overgeplaatst naar het college van Moeskroen; in 1879 ingetreden bij de jezuïeten in Drogen; bleef contact houden met Rodenbach.

12. A. Marlier, *Een Jezuiet-Missionaris. Pater Constant Lievens*, Leuven, 1929, pp. 22, 24, 36 en 38. Het gaat hier om de brieven van August De Ruytter, gedateerd "*pinksteren*" 1924 en Aloïs Bruwier, 16 juli 1924. Zeker Bruwier was op dat ogenblik overtuigd Vlaams-nationalist.
13. *De Vlaamsche Vlagge*, jg. 2, 1876, nr. 1, p. 1, pp. 2-3 (Vyncke); pp. 5-11 (Rodenbach); pp. 11-15 (Verriest); pp. 19-20, een gedicht van Verriest opgedragen aan K.W. (Kamiel Watteeuw); pp. 22-25 (Verriest); p. 28 (Vyncke). Identificatie op basis van A. Deprez & M. Carlier, *Almanak voor de Leerende Jeugd van Vlaanderen 1875-1876. De Vlaamsche Vlagge 1875-1899*, uit de reeks: *Bibliografie van de Vlaamse tijdschriften in de negentiende eeuw*, Gent, 1986.
14. M. De Bruyne & L. Gevers, *Kroniek [...]*, pp. 76-77 en 80; R. Houthaeye, *Een leven als een wervel-*

Het maakte Rodenbach mistroostig en daarom dreef Hugo Verriest de werkzaamheden van de Lettergilde op. Het duo Rodenbach-Lievens, aangevuld met Renaat Adriaens¹⁵, bracht een opmerkelijke Nederlandse vertaling uit *Prometheus van Aischulos*. Het waren voor Albrecht niet de mooiste weken uit zijn Roeselaarse tijd. Het schooljaar kon hem niet snel genoeg afgehandeld worden. Restte nog het eindexamen en de klassieke groepsfoto van de 26 kompanen van de 'Wonderklasse'. Uit het getuigenis van Victor Lanssen weten we dat klastitularis Hugo Verriest de beide kampers voor het gouden eremetaal, Constant en Albrecht, bij zich riep: "Ik weet nog niet wie van beiden de eerste zal zijn (...) ge moet u weren." Het is Albrecht geworden. Op de dag van de plechtige proclamatie, 16 augustus 1876, gaf Lievens ruiterlijk toe dat Rodenbach de prijs had verdiend, "want hij zal advocaat worden en dat eremetaal zal hem, meer dan aan mij, van pas komen, om veel goed te doen in de wereld."¹⁶

Enkele dagen na de proclamatie nodigde Albrecht bij hem thuis, in de Noordstraat, al zijn retoricamakers uit "op een avondmaal en feest". 24 van de 26 waren aanwezig (meer dan waarschijnlijk was Lievens daar ook) en zij besloten, voor zij uit elkaar gingen, te "zullen werken voor de Vlaamsche zaak". De groep die daar aanwezig was, vertoonde een opvallende tweedeling: 11 van hen zouden naar Leuven vertrekken, hun mentor was vanzelfsprekend Rodenbach: onder hen Renaat Adriaens, Aloïs Bruwier, August De Ruytter voor geneeskunde en Alidor Vercruysse voor het notariaat. Hun namen komen in het brievenverhaal voor. 12 opteerden voor een geestelijke roeping, waarvan één onmiddellijk intrad bij de kapucijnen en 11 kozen voor de afdeling wijsbegeerte in Roeselare, waaronder ook Camiel Watteeuw en de briefschrijver van 15 februari. Van dit elftal was Lievens de sterkste persoonlijkheid en de natuurlijke leider van de groep.¹⁷ Waarschijnlijk betekende deze bijeenkomst in de Noordstraat de laatste ontmoeting tussen Rodenbach en Lievens.¹⁸

wind [...], pp. 28-29 en 55.

15. René Adriaens (1856-1900) studeerde geneeskunde in Leuven. Zie M. De Bruyne & L. Gevers, *Adriaens, Renaat*, in: *NEVB [...]*, p. 225. Verriest heeft op de begrafenis van Adriaens een lijkrede gehouden, gepubliceerd in: *De Nieuwe Tijd*, jg. 4, 1900, nr. 49, pp. 388-389. Ook Aloïs Bruwier sprak een rede uit, in: *De Nieuwe Tijd*, jg. 4, 1900, nr. 50, pp. 396-398. Ten slotte verscheen er in de reeks *Twintig Vlaamsche Koppen* een schets van Verriest, zie *De Nieuwe Tijd*, jg. 4, 1900, nr. 52, pp. 409-413 (opgenomen in 1901).
16. A. Marlier, *Een Jezuïet-Missionaris [...]*, p. 139 en p. 6 (op basis van V. Van Tricht, *Le Père Lievens [...]*); R. Houthaevé, *Een leven als een wervelwind [...]*, pp. 30 en 89.
17. De lijst van de universitaireren komt voor in M. De Bruyne & L. Gevers, *Kroniek [...]*, p. 99. De lijst van de 'filosofen' bij L. Monbalieu, *Constant Lievens [...]*, pp. 31-32.
18. Tenzij Lievens op de vergadering van de Lettergilde in de kerstweek van 1876 Rodenbach nog ontmoet heeft. Albrecht was op bezoek bij Verriest en woonde de vergadering bij.

DE BEKENDE BRIEF VAN DECEMBER 1876

Maar daarom lieten ze elkaar niet los. Lievens werd in de afdeling wijsbegeerte een schitterende leerling van Edward De Gryse, sinds oktober 1874 aan het Klein Seminarie verbonden. Ook weer hier is het getuigenis van Lanssen doorslaggevend. Lievens werd onbetwiste laureaat van de jaarlichting en er scheen voor hem een grote toekomst weggelegd in het bisdom Brugge. Het was Albrecht die het eerst het initiatief nam. Nauwelijks enkele dagen in Leuven of hij stuurde tussen 5 en 8 oktober een gedicht aan zijn oud-collegemakker, om te herinneren aan de plechtige overeenkomst van enkele maanden geleden, "*om te werken voor de Vlaamsche zaak*". Het gedicht telt twaalf verzen en werd door Frank Baur gerangschikt onder de *Postuum gepubliceerde jeugdverzen, gelegenheidsgedichten*, onder de titel: *Aan Constant Lievens*.

*"Laat storten al wat storten wil
en zinken in den grond,
O neen, het woord en eet ik niet,
Noch los en is de bond.
Dààr ligt de Toekomst open en
Ter kimme glanst het Doel,
En, de ene langs de stille baan,
En de ander door 't gewoel,
En stappen, stappen immer voort,
Gewapend met het werend woord,
En sterk door onzen gildebond:
Zo leve God en 't Vlaamse land!"*¹⁹

Ach, zo proclameert de toekomstige studentenleider, er mag gebeuren wat er wil, het woord dat in augustus uitgesproken werd, dat woord zal hij niet opeten. Integendeel. Maar van alle lotgenoten uit de retorica wil hij dezelfde wilskrachtige inzet. De 'bond' die sinds twee jaar gestaag groeide, kan niet meer losgemaakt worden. Samen hebben we het grote doel voor ogen: voor "*God en 't Vlaamse land*." Dat geldt voor iedereen, voor de elf Roeselarenaars in wijsbegeerte, "*langs de stille baan*", die van de besloten priesteropleiding; en die van de elf Leuvenaars die in "*'t gewoel*" hun levensbaan zoeken. Het thema van dit gedicht sluit nauw aan bij dat van de Vlaamse jongen die "*immer stappend [is] langs de blanke baan*" van het leven, "*immer voort*", uit mei 1876.²⁰ Dit thema werd duidelijker bij het superiorsfeest op 2 augustus. Albrecht had het toen (in het Frans) in een huldetoespraak over het

19. F. Baur, *Albrecht Rodenbach [...]*, p. 218.

20. F. Baur, *Albrecht Rodenbach [...]*, pp. 91-92.

“*oeuvre d'éducation*”. De hiernavolgende passus leidt als het ware rechtstreeks naar het gedicht van oktober. “*Voornamelijk zij die nu weggaan, zij beloven u de gestelde verwachtingen in te lossen. (...) Zij zullen elk volgens hun krachten, en naar gelang den staat waarin God hen plaatst, deelnemen aan het gevecht dat hen buiten wacht.*”²¹

Lievens was diep geraakt door het hem toegestuurde gedicht. Ook hij liet de band met de Leuvenaars niet los. De vroegst bekende brief van Constant, gericht aan August De Ruytter, een klasmakker met wie hij bijzonder kameraadschappelijk is omgegaan, dateert uit december 1876, aan het einde van de eerste trimester in wijsbegeerte.²² “*Vriend ende Broeder*”, zo luidt de aansprektitel; volgen dan twee citaten: een in het Nederlands, “*Door dag en nacht groeit stille de boom*”, wat aan de beeldspraak van Hugo Verriest doet denken. Het tweede is een Latijns, “*servemus cor liberum & ad Deum sursum rectum*”: laten we ons vrije en rechtzinnige hart aan God opdragen. De eigenlijke brief begint met een bekend vers: “*Daar ligt de toekomst open en ter kimme glans het doel*”, uit het *oktobergedicht* van Rodenbach.

Eerst heeft hij het over zijn eigen roeping – er stond hem reeds een missionaristaak in een ver land voor ogen, ondanks moeilijke beslissingen.²³ “*Ik weet niet welke bane wi nemen zullen.*” Toch stelt hij hoge verwachtingen op August, Alidor, Albrecht²⁴ en alle anderen, “*goe vrienden en gildemannen*”. Ze moeten volharden, ook tegen de spot in van hen die niets begrijpen van de flamingantische actie van de Blauwvoeten. Daarom zou hijzelf zo graag in Leuven vertoeven, maar de studies van dokter of advocaat, nee, die lagen hem niet. Tot tweemaal toe herinnert hij aan de mannen van het Kruis “*de la Croix*”, of aan de ridders van het Kruis: “*les chevaliers de la Croix*”, die geen duimbreed toegeven aan de heilige, katholieke principes. Lievens heeft hier *la Croix* voor ogen van de Waalse ex-zouaaf Victor Mousty, het blad dat korte tijd ook onder de ogen kwam van Amaat Vyncke en ook wel Hugo Verriest, en waartegen bisschop Faict van Brugge in de jaren 1874-1876 fel reageerde.²⁵

21. R. Vanlandschoot, *Albrecht Rodenbach [...]*, pp. 373-374 (op basis van F. Rodenbach, *Albrecht Rodenbach en de Blauwvoeterie*, I, Amsterdam, 1909, pp. 145-148 en M. De Bruyne & L. Gevers, *Kroniek [...]*, p. 85).
22. Deze brief berust in het Archivum Provinciae Belgicae Septentrionalis Societatis Jesu (A.P.B.S.S.J.). Zie R. Houthaève, *Constant Lievens [...]*.
23. Lievens was in het Klein Seminarie afhankelijk van financiële tussenkomsten en de familie had lange tijd schulden aan superior Delbar. Zie de Franse brief uit december 1877, geschreven vanuit theologie in Brugge. Korzelig antwoordt Lievens dat ze er thuis niets van begrijpen, “*n’ayant pas l’intelligence du Français*”. Korte tijd nadien hebben weldoeners uit Moorslede deze schulden vereffend. R. Houthaève, *Een leven als een wervelwind [...]*, pp. 34 (brief in facsimile) en 44.
24. August De Ruytter, Alidor Vercreyde, Albrecht Rodenbach.
25. R. Vanlandschoot, *Bisschop Faict in april 1874 tussen Ultramontanen en Flaminganten, Liberaalkatholiek en Vrijmetselaars*, in: *Huldeboek André Demedts*, Kortrijk, 1976, pp. 113-125; L. Gevers, *Bewogen jeugd*, Leuven, 1987, p. 69.

Ondanks de nieuwe wending in zijn leven [missionarisroeping] blijft hij, net zoals Rodenbach, een scherp aandenken bewaren aan Hugo Verriest, *“al te male in dezelfde klasse”*, van een titularis die *“nu mannen kweeken wilt en studenten waar wi geen lap aan leggen kunnen”*. Aan een Blauwvoetsleven in Leuven zal hij nooit kunnen deelnemen, dat laat hij achter zich. Maar hij omschrijft met grote bewondering de betekenis van Verriest, *“de groote meester”*, die door zijn tegenstanders als een *‘libéral’* bestempeld wordt *“en bina vridenker – want hi is het”*.²⁶ Het minste wat wij daaruit kunnen besluiten, is dat Lievens een helder inzicht had in de breeddenkendheid van de Roeselaarse retoricaleeraar, vrij van ultramontaanse hardleersheid. Hij stelde in wijsbegeerte vast dat velen van zijn 41 jaargenoten, en vooral dan zij die uit Moeskroen of Komen afkomstig waren niet diezelfde taal- en culturele vorming hadden genoten. Zij misten wat Verriest had aangebracht over *“harmonie, unité, ordre”*: *“ze verstaan er geen woordje van”*. We herkennen hierin belangrijke basisbegrippen van Verriests esthetica, die uitgebreid in de Leuvense voordracht van 3 februari aan bod komen. Uit deze brief spreekt bovendien een dankbare herinnering aan de Vlaamsgezinde surveillant Victor Lanssen die sinds april een bepalende invloed heeft uitgeoefend op de roeping van Lievens.²⁷

Het slot van de brief ligt geheel in de lijn van het oktobergedicht. *“Groet Mhr Albrecht Rodenbach in 't bizonder, en zeg hem dat ik verwachtende ben.”*

*“De ene langs de stille bane
en de andere door 't gewoel.
De ene door het machtig striden
de andere door....”*

Het was opnieuw een vrije parafraze. Lievens gaf hier de verzekering dat zijn eigen doelstelling volkomen samenviel met die van Rodenbach: voor *“God en 't Vlaamsche land.”*

26. Het is opvallend hoe ‘liberaal’ en het ‘vrije denken’ in de brief van Albrecht Rodenbach van 25 oktober 1878 aan Max Rooses aangewend worden en hoe Rooses in zijn antwoord van 1 november dit wil bevorderen. R. Vanlandschoot, *Albrecht Rodenbach [...]*, pp. 555-558.
27. Victor Lanssen (1844-1904), in 1869 benoemd tot surveillant, in 1881 onderpastoor in Oostende, in 1891 pastoor in Leffinge en in 1899 in Eernegem. Zijn Vlaamsgezinde actie werd uitvoerig beschreven door F. Baur (1960), J. Geldhof (1963), A. Demeulemeester (1970), L. Gevers (1987), K. Rotsaert (1989). Zie nog: M. De Bruyne & L. Gevers, *Kroniek [...]*, p. 85 en R. Vanlandschoot, *Albrecht Rodenbach [...]*, pp. 232 e.v.

EEN INDRUKWEKKENDE VOORDRACHT

Voor het Leuvense genootschap Met Tijd en Vlijt hield Hugo Verriest op 3 februari 1877 een voordracht onder de titel *Leven en dood in de Letterkunde en Taal*. Verriest had heel wat connecties in Leuven. Om te beginnen was zijn broer Gustaaf, met steun van de Brugse bisschop Faict in 1876 benoemd aan de medische faculteit. Maar ook het hoofdbestuur van het Davidsfonds had de leraar uit het Klein Seminarie kort voordien gecontacteerd om in de jury te zetelen ter bekroning van een Vlaamse liederbundel. Via Gezelle kende hij Paul Alberdingk Thijm. Volk genoeg om hem in Leuven te verwelkomen. Vijf professoren kwamen luisteren: voorzitter van het genootschap Piet Willems, algemeen voorzitter van het Davidsfonds en ondervoorzitter van het genootschap Paul Alberdink Thijm, decaan van de rechtsfaculteit Joseph Van Biervliet, theoloog Joseph Jungmann (oud-hoogleraar kerkgeschiedenis aan het Brugse Groot Seminarie en vertrouwensman van bisschop Faict) en ten slotte ingenieur Joris Helleputte. Het zou mij echter verbazen, moest ook niet Gustaaf Verriest aanwezig geweest zijn. Daarnaast waren er de vele studenten door Rodenbach en Bruwier opgetrommeld. Het zal voor de Roeselarenaars een hele belevenis geweest zijn. De professoren beslisten in hun enthousiame om de tekst van de voordracht uit te geven bij de drukker van het genootschap.²⁸ Waarschijnlijk is de brochure einde februari, begin maart van de pers gerold.

De eerste zin van de voordracht gaf al het grondthema van Verriests esthetica en levensfilosofie, taal en Vlaamse beweging aan: *“Alles wordt en groeit en ontplooit en zet voort: ‘t is het leven”*. Cultuur bouwt onweerstaanbaar voort op natuur. Zijn dynamische trits van begrippen loog er niet om: eenheid – orde – sterkte – waarheid – schoonheid. Veel duidelijker nog dan wat hij tussen 1874 en 1876 in de Société Littéraire verkondigde, formuleerde hij nu de fundamentele levenswet: niet de schrale, puur doctrinaire, abstracte waarheid, in een dogmatische neerbuigende houding aan de leerlingen opgedrongen, maar *“de waarheid bestaande in de geheelheid van het wezen volgens geschapen kracht, met al zijn deelen en hoedanigheden en betrekkingen, het geheel waar en wezentlijk zijn, gesproten uit het volmakende leven”*. Verriest past dit toe op de Vlaamse taal en cultuur. Natuurlijk is boekentaal ten dode opgeschreven, maar de levende taal is van het gehele volk, niet in West-Vlaams particularistische zin, maar behorend tot de cultuurschat *“van Limburg, Brabant, Holland en Vlaanderen”*. Het gaat Verriest duidelijk om de Nederlandse algemene taal. Daarom zal hij in het volgende nummer van *De Vlaamsche Vlagge* (pasen, 1877) kordaat aangeven: *“van West-Vlaamschen kamp willen wij niet”*.

28. H. Verriest, *Leven en Dood. Voordracht*, Leuven, 1877. De citaten komen uit deze brochure. De cursivering is van Verriest.

“Vlaanderen had”, zo betoogde Verriest verder, “sedert eeuwen weinig voortgebrachte letterwereld, omdieswille van politieke omstandigheden en omdat geest en hert bij al dat geleerd was en opvoeding genoten had opgeëten was door het fransch. Alzoo is er buiten Vlaanderen een geleerde Vlaamsche tale gevormd geworden en gemaakt, waar de taal van de Vlamingen van Vlaanderen buiten bleef.” Verriest kende slechts één probaat middel om deze fundamentele kwaal te bestrijden: ‘studie en wetenschap’ moeten het richtsnoer zijn voor verdere ontwikkeling. Pas op die wijze is ‘levende taal een ware ontwikkeling van ons wezen en gevoel en gedacht. Leven is ‘waarheid en taal’. Het is absoluut zeker, *“onze taal herwordt in onze herwordende jonkheid en volk”*. De bevlogen priester die zijn bijbel goed kende, eindigde met een profetisch beeld: *“Laat ons niet alleen de beenderen vergaren en te zamen brengen van ons vlaamsch sprekende volk, maar gelijk Ezechiël in zijn vizioen, laat ons gebieden dat er adem en leven kome.”*

DE BRIEF VAN 15 FEBRUARI 1877

Verriest zelf was bijzonder ingenomen met de ontvangst in Leuven. Op 9 februari schreef hij aan Alfons Van Hee, oud-collega in Roeselare die inmiddels benoemd was geworden als onderpastoor in Wijtschate: *“Leven en Dood is met waaiende vendel en zingende lied uit den slag gekomen (...).”*²⁹ Hij was toen al enkele dagen terug in het Klein Seminarie en had daar, begrijpelijk vanwege de gespannen situatie in het instituut, terughoudend over gedaan tegenover de collegeleerlingen en de ‘filosofen’. En daar was de nieuwsgierigheid zeer groot. Twaalf dagen na de voordracht kreeg Romain Dewilde uit Leuven een briefkaart. Blijkbaar stond daar niets in over de voordracht. En daarom schreef hij, in grote haast een nieuwe brief. *“Eerst en vooral moet ik u zeggen, dat wij van Leuven vele nieuws verwachten (...).”* Vele vragen werden ineens afgevuurd, maar bovenal: *“hoe heeft men zijne voordracht verstaan?”* Het is duidelijk, in Roeselare wil men niet wachten tot de paasvakantie, men verwacht nu al een verslag over deze Leuvense gebeurtenis. Niet alleen Bruwier mag uitgebreid schrijven, ook Renaat Adriaens en zelfs zijn *“kozen”* (al weten we niet wie daarmee bedoeld is).

De brief is een uitstekende gelegenheid om de herinneringen aan het vorige schooljaar op te halen en intussen de afgelegde weg op te meten, hoezeer ook de verschillen tussen de student in de geneeskunde en de ‘filosoof’ in Roeselare gegroeid zijn. *“Wij zijn alle twee, Vriend ende Broeder Alowijs, nu reeds op de bane van ons leven (...), ik den weg van den priester en gij den weg van de wereld (...).”* De herinnering aan Rodenbachs toespraak van 2 augustus 1876 en aan het oktobergedicht ligt zo voor

29. M. De Bruyne & L. Gevers, *Kroniek [...]*, p. 117 (op basis van K.M. De Lille, *Alfons Van Hee*, Ieper, 1963).

het grijpen. Uit de brief van 15 februari blijkt overduidelijk dat Constant Lievens het gedicht dat Albrecht Rodenbach hem had opgestuurd, onder zijn jaargenoten verspreid en besproken heeft. Ze waren er allen diep door getroffen.

Aan het einde van de brief (althans van het stuk dat bewaard is), uitvoerig handelend over de verschillen die tussen hen groeiden, nu zij geen collegejongens meer waren, vatte hij nog eens samen in bewoordingen die sterk aan Verriest doen denken: "(...) *hoe verschillig wij nu reeds zijn door de richting van ons leven (...) wij gaan al gelijk altijd de branken blijven van den zelfsten boom, gegroeid uit den zelfsten stam, de kinderen van de zelfde moeder, kristene vlaamsche broeders. – In ons ligt er een leven dat ons eigen is (...)*" Het was Verriest op 3 februari duidelijk te doen om dit 'eigen leven'.

DE BRIEF

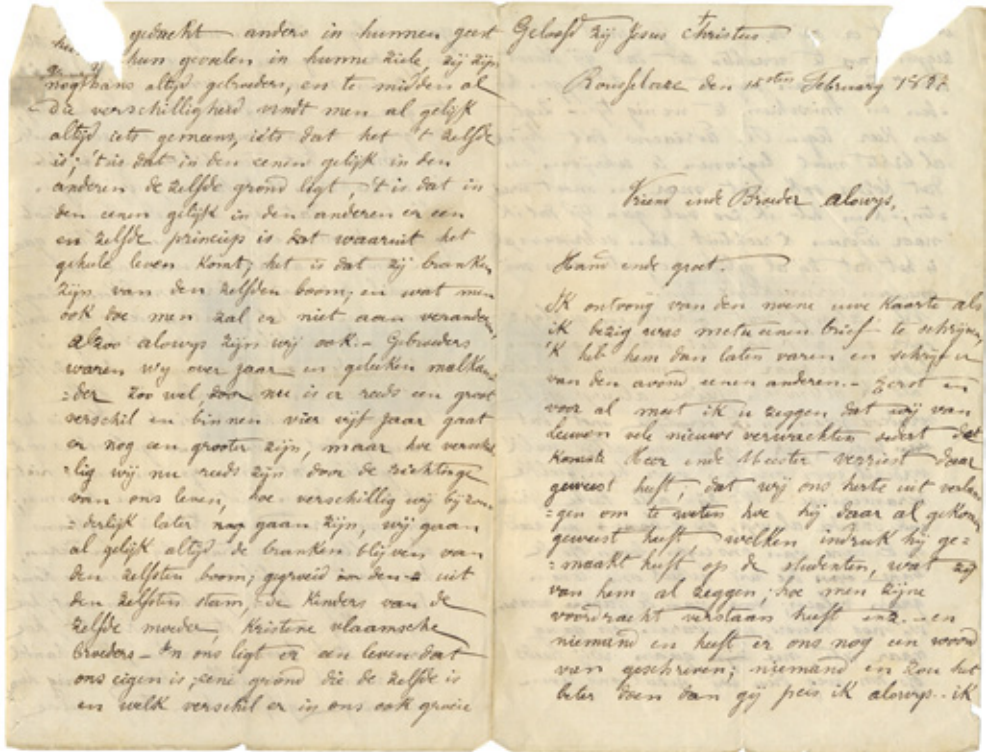
*"Geloofd zij Jezus Christus +
Rousselare, den 15sten February 1877*

Vriend ende Broeder Alowijs,

Hand ende groet.

Ik ontving van den noene uwe kaarte als ik bezig was met u een brief te schrijven, 'k heb hem dan laten varen en schrijf er van den avond een anderen. – Eerst en voor al moet ik u zeggen, dat wij van Leuven vele nieuws verwachten sedert [de] [komste] dat Heer ende Meester Verriest daar geweest heeft, dat wij ons herte uit verlangen om te weten hoe hij daar al gekomen geweest heeft, welken indruk hij gemaakt heeft op de studenten, wat zij van hem zeggen; hoe men zijne voordracht verstaan heeft enz. – en niemand en heeft er ons nog een woord van geschreven; niemand en zou het beter doen dan gij peis ik Alowijs. – ik [onleesbaar: verwacht?] er mij dan aan. Ge moet niet zeggen van te wachten tot dat gij komt want dan gaan wij te vele te zeggen hebben en misschien te weinig tijd. – zegt een keer tegen R. Adriaens dat hij ook allichte moet beginnen te schrijven en dat kozen ook niet meer en moet wachten; - 'k en heb zoo veel geen tijd dat ik naar iedereen [s doorstreept] rechtuit kan schrijven, al is 't dat zij algelijk nog iets van mij meugen verwachtende zijn. –

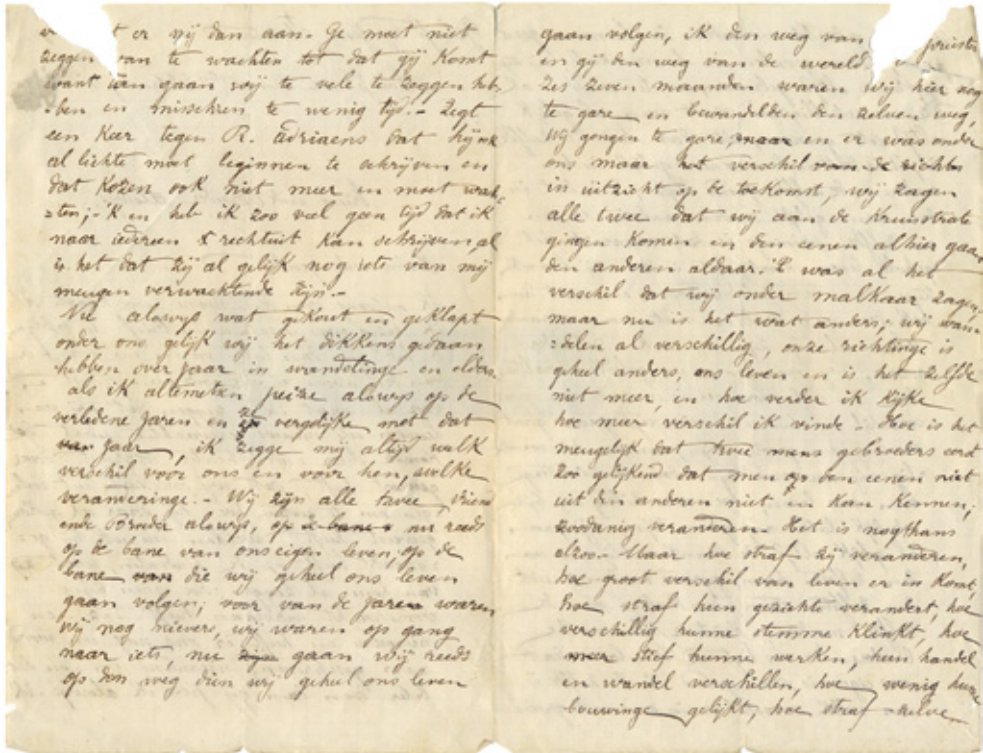
Nu Alowijs wat gekout en geklapt onder ons gelijk wij het dikkens gedaan hebben over jaar in wandeling en elders als ik altemetsen peize Alowijs op de verledene jaren en [op doorstreept] ze vergelijke met dat [van doorstreept] jaar, ik zegge mij altijd welk verschil voor ons en voor hen, welke veranderinge. – Wij zijn alle twee, Vriend ende Broeder Alowijs, op de [bane doorstreept] nu reeds op de bane van ons eigen leven;

Brief van 15 februari 1877 van Romain Dewilde uit het Klein Seminarie van Roeselare, gericht aan Aloïs Bruwier, student in Leuven (zie ook pagina hierna).
[FVK-Rodenbachfonds, Gent]

op de bane [van doorstreept] die wij geheel ons leven gaan volgen; voor van de jare [n doorstreept] waren wij nog nievers, wij waren op gang naar iets, nu gaan wij reeds op den weg die wij geheel ons leven gaan volgen, ik den weg van [woord door schade aan de brief weggevallen] priester en gij den weg van de wereld. Over zes zeven maanden waren wij hier nog te gare, [maar doorstreept] en er was onder ons maar [het doorstreept] verschil [van de zichten doorstreept] in uitzicht op de toekomst, wij zagen alle twee dat wij aan de kruisstrate gingen komen en den eenen alhier gaan den anderen aldaar. 't Was al het verschil dat wij onder malkaar zagen, maar nu is het wat anders; wij wandelen al verschillig, onze richtinge is geheel anders, ons leven en is 't zelfde niet meer, en hoe verder ik kijke hoe meer verschil ik vinde. – Hoe is het meugelijk dat twee [mens doorstreept] gebroeders eerst zoo gelijkend dat men [op doorstreept] den eenen uit den anderen niet en kan kennen; zoodanig veranderen – Het is nogthans alzo. Maar hoe straf zij veranderen, hoe groot gverschil van leven er in komt, hoe straf hun gezichte verandert, hoe verschillig hunne stemme klinkt, hoe [meer doorstreept] stief hunne werken, hun handel en wandel verschillen, hoe weinig hunne bouwinge gelijkt,

hoe straf zelve hun [woord weggefallen door schade aan de brief] gedacht anders in hunen geest groeit, hun gevoelen in hunne ziele, zij zijn noythans altijd gebroeders, en te midden al die verschilligheid vindt men al gelijk altijd iets gemeens, iets dat het 't zelfde is; 't is dat in den eenen gelijk in de anderen de zelfde grond ligt, 't is dat in den eenen gelijk in den anderen er een zelfde princip is [dat doorstreept] waaruit het geheele leven komt; het is dat zij branken zijn van den zelfden boom; en wat men ook doe men zal er niet aan veranderen. Alzoo Alowijs zijn wij ook. – Gebroeders waren wij over jaar en geleeken malkaar zoo wel, zoo nu is er reeds een groot verschil en binnen vier vijf jaar gaat er nog een grooter zijn, maar hoe verschillig wij nu reeds zijn door de richtinge van ons leven, hoe verschillig wij bijzonderlijk later [nog doorstreept] gaan zijn, wij gaan al gelijk altijd de branken blijven van den zelfsten boom; gegroeid [in den z doorstreept] uit den zelfsten stam, de kinders van de zelfde moeder, kristene vlaamsche broeders – In ons ligt er een leven dat ons eigen is, eene grond die de zelfde is en welk verschil er in ons groeie... (...)."

Romain Vanlandschoot (°1933) is de auteur van o.a. de biografieën over Albrecht Rodenbach (2002) en priester-dichter Cyriel Verschaeve (1998). Hij is voorzitter van het Jozef Lootensfonds en was hoofdredacteur van het jaarboek *Verschaeviana* (1980-1994). Hij is sinds 1981 redactielid van *Wt*.